

נא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דבר היה

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

במדבר

◆ מעלת מלמדי תשב"ד ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

לעילוי נשמת
מו"ח ר' יוסף בן שמחה לוי ז"ל
נלב"ע ה' סיון תשע"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו
תחת השם "גליון דברי חיים"

במדבר

מעלת מלמדי תשב"ר

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה בַּיּוֹם דִּבֶּר יי' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֵן הַגָּדֹב וְאָבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתְמָר: (במדבר ג' א')

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה – ואינו מזכיר אלא בני אהרן. ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: (רש"י).

ואיתא בגמרא (סנהדרין יט): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן חבירו תורה – מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה, וכתוב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֵן לומר לך: אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו

וכתב על כך רבינו בחיי: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה, הזכיר משה לפי שלמדם תורה, כי תלמידיו של אדם הן הן תולדותיו העקריות, והיו תולדות אהרן בהולדה, ותולדות משה בלמוד התורה, ולזה הזכיר "הר סיני" שבו נתנה תורה, ואמר: "ביום דבר יי' את משה בהר סיני". וכן דרשו רז"ל: (סנהדרין יט): כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ואחרי כן הזכיר: "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֵן", לבאר שהיו בנים לאהרן לבדו, ולזה הזכיר ארבעתם בשמותם, "הַכֹּהֵן הַגָּדֹב וְאָבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתְמָר".

ואחרי כן הזכיר שלישית: "אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן".

המלמד את בן הבירו תורה כאילו ילדו

דבר ברור הוא שלא יתכן לומר שהמלמד את בן חברו חשבון, או מקצוע אחר, נחשב כאילו ילדו, אפילו אם הוא יוכל להתפרנס מכך כל ימי חייו.

רק על לימוד התורה, נאמר דבר זה כאילו ילדו מדוע?

והביאור בזה הוא, שכל שאר החכמות אפילו אם הן חשובות ככל שיהיו, סוף סוף הן בגדר של ידיעה בעלמא, והלומד לא משתנה במהותו ובפנימיותו כלל, אולם התורה הקדושה היא מציאות אחרת, התורה יוצרת אדם חדש ומשנה אותו ואת כל מציאותו מן הקצה אל הקצה.

התורה אומרת: "ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובקחתך בדרך ובשכבך ובקומך".

כתב רש"י "ושננתם לבניך" – אלו התלמידים. מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר: "בנים אתם ליי' אלהיכם" (דברים יד, א), ואומר: "בני הנביאים אשר בית אל" (מלכים ב' ב, ג). וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנאמר "בני עתה אל תשלו" (ד"ה ב' כט, יא).

וכשם שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר "בנים אתם ליי' אלהיכם", כך הרב קרוי אב, שנאמר "אבי אבי רכב ישדאל וגו'" (מלכים ב' ב י"ב) אלו התלמידים שהתלמידים קרויים בנים. עכ"ל.

וכך כתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"א ה"ב) מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אעפ"י שאינם בניו, שנאמר "ושננתם לבניך" מפי השמועה למדו בניך אלה התלמידים הקרויים בנים וכו'.

ויש להבין הטעם בזה, מדוע התלמיד נחשב כבנו של המלמד? עד כדי כך שאמרו (סנהדרין קה:): בכל אדם מתקנא, חוץ מבנו ותלמידו, היינו שהתלמיד נעשה כבנו ממש, וכשם שאין אדם מתקנא בבנו, כך אינו מתקנא בתלמידו, ולכאורה בבנו מובן שאינו מתקנא, כי הבן הוא חלק ממנו, עצמו ובשרו, אבל בתלמיד מדוע אינו מתקנא?

מבאר רבי גרשון אדלשטיין שליט"א (ראש ישיבת פוניבז') כי על ידי שמלמדו תורה, נעשה התלמיד בטבע כמו בן של המלמד, ונראה בטעם הדבר, כי המלמד תורה לתלמידו, הרי הוא יוצר בזה את הנפש הרוחנית של התלמיד, יש נפש ויש גוף, והנפש היא רוחנית, והתורה נכנסת בנפש, ומשנה את כל הנפש, ומקבל בזה נשמה חדשה.

וזוהי יצירה חדשה בנפש, כמו שמידות רעות הם קלקול הנפש, כך להיפך, תורה זהו תיקון הנפש, וכמו באב ובן, שהאב יוצר את המציאות הגשמית של הבן, ומצד הטבע הגשמי הבן הוא חלק ממנו, ולכן הוא אוהב את הבן כמו שאוהב את עצמו ואינו מקנא בו, כך גם ברוחניות, המלמד יוצר את הנפש הרוחנית של התלמיד, ומכניס בו את הנשמה, ונעשה בזה כחלק ממנו, כמו אדם אחד עם נשמה אחת, ולכן אינו מקנא בו, ונחשב כאילו ילדו.

וזוהו שכתוב בבני אהרן שנקראו על שם משה כאילו ילדם, מפני שלימד אותם תורה, ועל ידי זה נעשית התקשרות נפשית ויצירה חדשה בנפש, ונחשבים בזה כבניו.

וכך כתב השל"ה הק' (חלק תושב"כ תוכחת מוסר במדבר) לפרש את הגמ' שכל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו, כתב השל"ה: ולא תאמר כאילו ילדו ולא ילדו ממש, אלא אדרבא הוא ילדו בעצמו, כי אביו ואמו נתנו לו הגוף, והרב משפיע בו נשמה, כי התורה נשמותיהן של ישראל, על כן אשרי מי שמלמד את בן חבירו תורה. עיי"ש.

מבאר רבי חיים פרידלנדר זצ"ל את עומק הדברים, הנה כאשר אדם נולד, הלידה היא גשמית, אך התפתחותו הרוחנית של האדם תלויה בצורה ובכיוון החינוך שהוא מקבל.

המלמד את בן חברו, הוא הוא הנותן לו את הצביון הרוחני, והכאילו ילדו, מתייחס ללידה הרוחנית של האדם, שהיא הנותנת לו חיי נצח.

אמנם קיים הבדל בין שתי הלידות, בשעה שהלידה הגשמית היא חד פעמית, הרי הלידה הרוחנית, היא מתמשכת, זהו תהליך יום יומי כל דיבור, כל ביטוי, ואפילו כל הבעת פנים של המלמד, מעצבים ומהווים גורם בהתפתחות התלמיד.

כמ"ש בגמרא: (עירובין י"ג:): רבי אמר, האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה, הוה מחדדנא טפי, דכתיב 'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶיךָ' (ישעיהו ל' כ').

(פירוש: זה שאני חריף יותר מחברי, הוא משום שכשלמדתי לפני רבי מאיר בשיעור, ישבתי בשורה שמאחורי רבי מאיר, ואילו ישבתי מלפניו והייתי רואה את פניו הייתי חריף יותר)

זאת אומרת שראיית הפנים של הרב הייתה משפיעה יותר. ומבואר במהרש"א שע"י הסברת פנים, היה מתחדד יותר, דיש להבין בקריצת עיניים, וברמיזת שפתיים.

מכאן שכל תנועה של הרב לימוד היא אצל התלמיד, אם לטוב ואם למוטב.

משום כן האחריות על הלידה הרוחנית גדולה יותר, וצריכה שימת לב גדולה מצד המחנך, הלימוד אינו יכול להתנהל כמצות אנשים מלומדה, המלמד חייב ללמד עם כל האישיות שלו, התלמיד צריך להרגיש את התלהבות הרב, עליו לחוש את הערכת ואהבת הרב לתורה, ואת דקדוק המצוות שלו, דבר זה ניתן להעביר ולהקריין רק באמצעות שפת-הלב, כאשר הדברים יוצאים מלבו של הרב ולא רק משפתיו, הרי הם פותחים את שערי לבו של התלמיד, כי דברים היוצאים מן הלב המה הנכנסים אל הלב.

רבי חיים מוולאזין זצ"ל טבע את המושג 'בן ישיבה', בזמנו כונו עמלי התורה בחורי ישיבות (ישיבע בחרים) היתה בזאת הוראת גנאי וזלזול על משקל הבחור הזעזער, אשר מלבד סידור אותיות בנאלי בדפוס, אין בקדקדו דבר.

כדי לרומם קרנם ולעורר הערכה כלפיהם, קראם בלשון חיבה 'בני ישיבה'.

רבי יצחק הוטנר בעל הפחד יצחק, בדקות הבחנתו חש בעוד נקודה עמוקה הטמונה במושג זה, ומזוית שונה מאירה באור יקרות את מקצוע ההוראה, ומרוממתו לשליחות קדושה של ממש.

היה זה כאשר פגש רבי יצחק הוטנר זצ"ל ילד חמד, תלמיד אחד החדרים, שאלו ר' יצחק מי מלמד אותך לימודי קודש? ענה לו התלמיד, 'הרב'. ואצל מי למד אתה מקצועות חול? הוסיף להקשות ר' יצחק, אצל 'המורה' השיב התלמיד.

למה זה רב, והאחר מורה? הרהר ר' יצחק, הרי על פניהם אין להבחין ולו בהבדל הדק ביותר, שניהם תלמידי חכמים ויראי שמים ופדגוגים מעולים, ברור שאין לחפש את השוני במלמדים, אלא בחומר הנלמד, פה נעוץ החילוק ובא לידי ביטוי.

נבין זאת היטב במשל, ממנהגו של עולם, לתינוק ממציא הקב"ה מזונו באמצעות אמו מניקתו, בעוד האדם הבוגר, ניזון ממה שבישל עבורו הטבח, שניהם מקבלים את אבות מזונם ע"י האוכל, ואין כל משמעות כיצד הוכן, אע"פ כן מצאנו כמה הבדלים עמוקים ומהותיים בין תינוק יונק, לסועד ארוחה מבושלת.

ההנקה היא התייחדות בין היונק לאמו, כעת כל כולה שלו, ואין לה בעולמה דבר מלבד תינוקה, זאת ועוד, אין זמנים להנקה, בכל עת אשר הרעב מציקו, ימצא את אמו מוכנה ומזומנת לספק צרכיו, ועיקר העיקרים, בהנקה נותנת לתינוקה תמצית חלבה ודמה, כל זאת יוצר קשר נפשי עמוק, בין היונק לאמו.

הטבח אף אם איש מקצוע מעולה הוא, ומכין מעדנים ערבים ומעוררי תאבון, אבל הוא אינו מתייחד עם הסועדים, אין הוא מזומן בכל עת, ומעל לכל לא נותן מעצמו מאומה, ומובן שאין כל קשר בין הסועד לטבח.

כך בדיוק ההבדל בין הרב למורה, המורה בודאי עושה מלאכתו נאמנה, מכין היטב את החומר הנלמד ומגישו בצורה מענינת ומרתקת, אך אין בכל אלו ליצור קשר וחיבור בין המורה לתלמיד, שהרי אינו מעניק מעצמו מאומה.

אבל הרב המלמדו תורה, נותן תמצית חלבו ודמו, ומעניק לתלמידו את כל עצמיותו, שהרי בתורתו יהגה יומם ולילה, והתורה דיליה שהוא משקיע בתלמיד, יוצרים קשר נפשי עמוק בין הרב לתלמידו, עד שלימדונו חז"ל שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, כאם המניקה את בנה.

זוהי תמצית ההבחנה במושג בן ישיבה, בן כאילו ילדו ממש.

בדרשה שנשא המחנך רבי משה טורק זצ"ל סיפר: עובדה הוי אצל החזון איש זצ"ל שאמר, כאשר רואים מדי פעם בשידוכים שהאחים מתערבים ואומרים דעות, הרבה פעמים הם מקלקלים יותר מאשר מתקנים.

והסביר החזון איש זצ"ל הסיבה לזה, כיון שהמצוה מוטלת על ההורים, וכמו שאחז"ל מצוה על האב להשיאו אשה, הרי להם יש את הסייעתא דשמיא על זה, לא כן האחים שלא עליהם מוטלת המצוה.

הא למדת שעיקר העזרה משמים מתקבלת אצל זה שעליו מוטלת המצוה ולא אצל אחרים, ועל כן אמרו חז"ל המלמד את בן חברו תורה כאלו ילדו, כי המלמד המסור אשר מתמסר בכל כוחו לשם שמים לחנך בני ישראל, גם הוא נהפך לאב, ואף הוא זוכה לאותה סייעתא דשמיא כמו האב עצמו.

מאיך למדים אנו מדברי חז"ל אלו נקודה נוספת המחייבת בהרבה את המחנך, עליו להפוך את עצמו לאב כלפי תלמידו, המחנך חייב להרגיש את התלמידים לבניו ממש, הוא חייב לאהוב אותם ממש כמו את בניו, הוא חייב לדאוג לכל צורכיהם הרוחניים עד כדי שהתלמיד עצמו גם ירגיש שהוא מוכן להיות בן אצל רבו.

ודבר זה אינו מוטל רק על המחנך עצמו, אלא הוא גם תלוי בהרבה ביחס ההורים כלפי המחנך, ההורים מחויבים לתת למחנך את המעמד

הראוי שבנם ירגיש ברבו כאביו, ואם חסר אחד מתנאים אלו קשה מאד להפיק התועלת מהמחנך כראוי.

*

מסופר על רבי מאיר מרגליות זצ"ל (רבה של אוסטרהא בעל "מאיר נתיבים") שבהיותו ילד צעיר לימים, עוד בימי ילדותו נתפרסם ר' מאיר בנו של הרב אב"ד יאזלאוויץ כעילוי נפלא, הוא התחיל ללמוד גמרא בהיותו כבן חמש שנים.

המלמד התחיל ללמדו את המשנה במסכת בבא מציעא (ל"ג.) אבידת אביו ואבידת רבו, של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא, הרי שחשיבותו של רבו עולה על חשיבות אביו.

פרשת השבוע היתה אז פרשת במדבר, בערב שבת חזר המלמד אתו על כל הפרשה יחד עם פירוש רש"י, בין השאר למד הילד את הפסוק "וַיֵּאָלֶה תּוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמִשֶׁה", פירש"י ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

בשבת קודש אחר התפילה הזמין הרב דמתא את חשובי העיר לשמוח אתם בשמחת התחלת הגמרא של בנו העילוי כמנהג המקום, העמידו את הילד על גבי השולחן, והוא התחיל מרצה בעל-פה את דברי המשנה הנזכרת בהסברה מיוחדת.

לפתע שקע הילד בהרהורים, ולשאלת אביו מה זאת?

השיב הילד בתמימות, כשחזרתי עכשיו על דברי המשנה נתקשיתי בדברי רש"י בפרשת השבוע שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, חשיבות של המלמד נתעלה כאילו ילדו, והלא לפי המשנה נראה, כי יפה כחו של המלמד יותר מכחו של האב? שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו מביאו לחיי העולם הבא, ואיך כותב רש"י שהמלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו?

לשמע הדברים השתוממו הנאספים והתפלאו על חריפות שכלו של הנער מאיר, יפה שאלת פנה אליו אביו, עכשיו תנסה בעצמך למצוא מענה לתמיהתך.

הרהר הילד קימעה, והנה קרנו פניו ואורו עיניו, הוא ענה תשובה ברורה וקולעת, חושבני שכוונת רש"י היא אחרת מכפי שלימדני רבי, לדעתי כך היא כוונתו, המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב, הכתוב מעלה ומרומם אותו, הרבה יותר על כאילו ילדו, כי המלמד עומד למעלה מן האב.

מעלת המהנכים בישראל

מסופר בגמרא (בבא מציעא פה:) ריש לקיש היה נוהג לסמן את מערות הקבורה של החכמים, כדי שלא יכשלו הכהנים לעבור עליהם ולהיטמאות.

כשהגיע לסביבות המערה של רבי חייא, נעלמה ממנו ולא היה יכול למצוא את מקומה, ובעקבות כך חלשה דעתו של ריש לקיש.

אמר: רבוננו של עולם! וכי לא פלפלתי תורה כמותו עד שאינני ראוי למצוא את מקום קבורתו?

יצתה בת קול ואמרה לו: תורה כמותו אמנם פלפלת! אולם תורה כמותו לא לימדת לאחרים. ולכן אינך ראוי למצוא את מקום קבורתו.

ובמדרש (קהלת רבה פ' ט) מבואר שריש לקיש צם על כך שלש מאות תעניות.

מספרת הגמרא: כשהיו מתווכחים ביניהם, רבי חנינא ורבי חייא, אמר לו רבי חנינא לרבי חייא: וכי אתי אתה מתווכח? והלא חס ושלום, אם תשתכח תורה מישראל, אני יכול להחזיר אותה על ידי פלפול...

השיב לו רבי חייא לרבי חנינא: איתי אתה מתווכח? הרי אני עושה שהתורה לא תשתכח מישראל...

וביאר רבי חייא את דבריו, כיצד הוא עושה שלא תשתכח תורה מישראל?

אני זורע כותנה, וקולע מהכותנה רשתות, וצד צבאים ומאכיל את בשרם ליתומים, ומהעור אני מכין קלף, ואני כותב על הקלף חמשה חומשי תורה, חומש אחד על כל קלף.

ואני הולך למקום שאין שם מלמדי תינוקות, ומלמד חמשה ילדים בחמשה חומשי תורה, לכל תינוק חומש אחר, ובנוסף אני מלמד בעל פה לששה ילדים, את ששה סדרי משנה, לכל ילד סדר אחר.

ואני אומר להם: עד שאשוב אליכם, לבינתיים לימדו זה את זה כל אחד את חומשו, ולימדו זה את זה כל אחד את סדר המשנה שלו.

וכך אני עושה לתורה שלא תשתכח מישראל!

אומרת הגמרא זה שאמר רבי: כמה גדולים מעשי חייא!

אמר לו רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי: וכי מעשיו של רבי חייא גדולים אפילו מהמעשים שלך? אמר לו רבי: כן!

מספרת הגמרא אמר רב חביבא: סיפר לי רב חביבא בר סורמקי: ראיתי תלמיד חכם אחד שאליהו הנביא היה מצוי אצלו, והנה בבקר היו עיניו יפות, ולערב היו עיניו דומות כאילו נשרפו באש.

שאלתי אותו: מדוע עיניך נראות כך?

אמר לי: משום שאמרתי לאליהו הנביא: הראה לי את החכמים כשהם נכנסים לישיבה של מעלה.

אמר לי אליהו: תוכל להסתכל על כל החכמים שם, חוץ ממקומו של רבי חייא, שאין לך רשות להסתכל עליו.

ומה הסימן של הקתדרא של רבי חייא? אמר לי כל החכמים מלווים אותם מלאכים בכניסתם וביציאתם לישיבה של מעלה, מלבד מרבי חייא, שהוא נכנס ויוצא לבד לישיבה של מעלה.

והמשיך אותו תלמיד חכם וסיפר לרב חביבא בר סורמקי: לא יכולתי להתאפק, והסתכלתי על רבי חייא.

לפתע הופיעו שני ניצוצות של אש, והכו אותי, וסימאו את עיני.

למחרת השתטחתי על קברו של רבי חייא, ואמרתי: אני שונה תמיד, את התוספתא שסידר אדוני. (רבי חייא היה מסדר את התוספתא) ובזכות זה אני מתפלל שארפא בעיני. ונתקבלה תפילתי ונרפאתי.

מספרת הגמרא: אליהו הנביא היה רגיל לבא לישיבתו של רבי. יום אחד היה ראש חדש, ואליהו הנביא איחר להגיע לישיבה.

אמר לו רבי לאליהו: מדוע איחרת היום לבא?

אמר לו אליהו, כי הייתי עסוק להקים את אברהם אבינו, ולרחוץ את ידיו, ולחכות עד שיגמור להתפלל, ולאחר מכן השכבתי אותו בחזרה. וכן עשיתי ליצחק, וכן עשיתי ליעקב, ולכן איחרתי.

אמר לו רבי: מדוע לא הקמת את כולם יחד?

אמר לו אליהו: כי יראתי שמא ירבו בתפילה ויביאו את המשיח לפני זמנו. לכן אין לי רשות להעמיד אותם יחד.

אמר לו רבי: וכי יש דוגמתן של האבות בעולם הזה, שתהא תפילתן נשמעת?

אמר לו אליהו: כן, יש את רבי חייא ובניו.

מספרת הגמרא: פעם אחת גזר רבי תענית על עצירת גשמים, והורידו לפני התיבה כשליחי ציבור את רבי חייא ובניו.

אומרת הגמרא: כשאמר רבי חייא "משיב הרוח" בחזרת הש"ץ, מיד נשבה הרוח. אמר: "מוריד הגשם", מיד ירדו גשמים.

כשהגיע לסוף הברכה לומר "מחיה המתים" הזדעזע העולם, שעדיין לא הגיע הזמן של תחיית המתים.

שאלו בשמים: מי גילה את הסוד בעולם, שכה גדול כחם של רבי חייא ובניו בתפילה?

אמרו, אליהו הנביא הוא שגילה, מיד הביאו את אליהו והלקוהו ששים חבטות של אש.

מיד בא אליהו הנביא והתחזה לרבי חייא ובניו, כדוב של אש, ונכנס ביניהם באמצע התפילה, ושיבש להם את סדר התפילה.

הגמרא בכתובות (ק"ג:) אומרת, שרבינו הקדוש אמר לפני פטירתו שרבי חנינא הוא יהיה הראש הישיבה לאחר פטירתו.

שואלת הגמרא מדוע רבי לא מינה את רבי חייא?

משאלת הגמרא משמע שר' חייא היה חשוב יותר מר' חנינא?

מתרצת הגמרא במסקנה, שר' חייא עסוק במצוות היה, ורבי לא רצה לבטל אותו מעיסוקו במצוות. אמנם הוא ראש ישיבה יותר טוב מר' חנינא, אבל אסור לגרום לו ביטול.

שואלת הגמרא איזה עיסוק במצוות יש לו לרבי חייא? מתרצת הגמרא את כל הנ"ל מה שעשה רב חייא ללמד תורה את ילדי ישראל.

הגמרא מסיימת: היינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשי חייא.

וצריך להבין מה שתלה ר' חנינא מעלתו בזה, שאם ח"ו תשתכח תורה מישראל הוא יחזירנה בפלפולו, מדוע זו סיבה להכריע הלכה כמותו?

וביאר רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל ראש ישיבת אור אלחנן בשם אביו רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד. המשנה אומרת (בבא מציעא מ"ט:): על תגרי לוד, שרבנן אמרו שהאונאה שתות למקח, בא רבי טרפון והורה שהאונאה היא שליש ושמחו תגרי לוד, כי היה להם בזה רווח שיוכלו מעתה למכור ביוקר, עד אונאה של פחות משליש.

ממשיכה המשנה שם, עד מתי מותר לקונה לחזור בו מהמקח? עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, ר' טרפון אומר כל היום מותר לחזור.

אמרו יניח לנו ר' טרפון במקומנו וחזרו לדברי חכמים.

וביאר רבי אלחנן, שהטעם שתגרי לוד שמחו בדברי ר' טרפון, הוא מחמת הדין של 'קים לי' היינו שאם מישוהו מוחזק, הוא יכול לפסוק כיחיד, כי אף שהשני רוצה להוציא ממון בטענה שהרבים פוסקים כמותו, אין הולכים בממון אחר הרוב.

אם כך שאל רבי אלחנן מדוע חזרו תגרי לוד לדברי חכמים, הרי יכלו לומר שבמחלוקת של אונאה שתות או ושליש, הם סוברים כר' טרפון, ובמחלוקת אם מותר לחזור כל היום הם סוברים כחכמים?

ותירץ רבי אלחנן זצ"ל כך, ישנן שני סוגי הכרעות, יש הכרעה איזו סברא נכונה יותר, ויש הכרעה מי יותר בר סמכא, אותו היסוד אומר האור שמה בנוגע לבת קול במחלוקת בית שמאי ובית הלל (יבמות י"ד. תוד"ה רבי) הבת קול, לא אמרה כפי מי ההלכה, אלא רק מי יותר בר סמכא, ובדבר הזה ניתן לסמוך על בת קול.

וכך ביאר רבי אלחנן זצ"ל בענין תגרי לוד, תגרי לוד לא יכלו להכריע בסברא, הם יכלו רק לומר שרבי טרפון הוא יותר בר סמכא, אם רבי טרפון הוא יותר בר סמכא אז פוסקים תמיד כרבי טרפון, ואי אפשר לפסוק בדבר אחד כמוהו ובאחר כרבנן.

זהו מה שר' חנינא אמר אי נשתכחה תורה מהדרנא בפילפולי, אני יותר בר סמכא, השיב לו ר' חייא אני יותר בר סמכא, כי כדי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא צריך סייעתא דשמאי, ולי יש יותר סייעתא דשמאי, כי אני עשיתי שלא תשתכח תורה מישראל.

אומרת הגמרא והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא.

והכוונה במה שאמר כמה גדולים, שלעשות מעשי ר' חייא זה יותר חשוב מלהיות ראש ישיבה, אפילו בישיבתו של רבי.

אכן כמה גדולים מעשי חייא, לימוד עם תשב"ר הוא מלאכת ה' וזו זכות גדולה להתעסק במלאכת ר' חייא, שעל ידה הקב"ה נותן סייעתא דשמאי. (קובץ מאמרים ואגרות חלק ג עמ' רע"ו)

הגמרא בתענית (כד.) מספרת רבי הזדמן למקום אחד שהיתה בו עצירת גשמים. גזר רבי תענית ולא ירד גשם.

ירד השליח ציבור לפני התיבה ואמר "משיב הרוח" – ונשבה הרוח. אמר "מוריד הגשם" – וירד גשם.

אמר לו: רבי לשליח ציבור אילו מעשים טובים אתה עושה, שתפילתך נענית מיד?

אמר לו אני מלמד תינוקות, ומלמד אני את בני העניים, כבני העשירים. ומי שאין ביכלתו לשלם, אינני נוטל ממנו כלל שכר, ויש לי חפירה בקרקע שיש בה דגים, וכל תלמיד שאינו רוצה ללמוד, אני משחדו על ידי הדגים, וכך אני מפייסו עד שהוא בא ולומד עם כולם.

*

כותב הרב פינקוס זצ"ל מעלה גדולה היא להיות מאלו המלמדים תורה את ילדי ישראל, עד כדי כך שנחשב להם כאילו הם בניהם ממש "כאילו ילדו" אלא שלא תמיד יודעים המלמדים להעריך נכונה את ערך עצמם.

כותב הרב פינקוס זצ"ל אחת הבעיות הגדולות של ציבור המלמדים היא תחושתם התמידית שהם בבחינת סנדוויץ.

והכוונה בזה, סנדוויץ היינו פרוסה מכאן ופרוסה מכאן, כשבאמצע חבוי איזשהו ירק או ממרח וכדומה, ורגילים להמשיך את האח האמצעי לסנדוויץ, והכוונה לומר, ששמים לב לאח הגדול ולאח הקטן, ואילו הוא, נעלם באמצע.

מבעיה זו סובלים רבים מהמלמדים, וכן תחושה זו קיימת גם בציבור הרחב בהתייחסותו לעבודת המלמדים, נראה שהמלמדים תקועים באמצע בין בעל הבית לתלמיד חכם, הם כביכול בבחינת סוג ב', אמנם הם לא כמו אלו שנפלטו מהשיבות חלילה, אך סוף כל סוף קשה להם ללמוד, ומאחר והם לא רצו להיות בשוליים, תפסו את עצמם והלכו להיות מלמדים.

אומר הרב פינקוס זצ"ל זוהי השקפה שקרית ומוטעית, והיא חותכת כל נתח טוב מעם ישראל.

בחז"ל רואים שהמלמדים היו גדולי ישראל, ר' חייא שהיה גדול התנאים שימש כמלמד, וכן עוד אחרים מגדולי התנאים, וגם על המלמדים בדורנו להיות גדולי ישראל מכל הבחינות.

כדי ללמד גמרא בכיתה, צריך להיות למדן ברמה של יכולת למסור שיעור בישיבה גדולה, ללמד חומש וכן להחדיר בילדים יראת שמים אמיתית, אפילו כשמדובר בילדי 'המכינה' צריכים להיות גדולי ישראל זוהי האמת ללא ספק.

זאת ועוד, ידועים דברי חז"ל "כל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו, שנאמר "וְאִם תּוֹצִיא יֶקֶר מְזוּלָל כְּפִי תִהְיֶה" (ב"מ פ"ה.).

מספר הרב פינקוס זצ"ל פעם כשראיתי את אחד הדרשנים הגדולים נגשתי אליו לקבל ממנו ברכה, וכשראיתי שהוא תמה על כך הסברתי לו, שהרי הוא עוסק בהוצאת יקר מזולל, וא"כ ניתנה לו הסגולה של "כְּפִי תִהְיֶה".

על המלמדים לדעת, כי גם לימוד ילדים קטנים נכלל בתוציא יקר מזולל, פיהם של המלמדים תורה לילדי ישראל הטהורים, הוא פה קדוש, צינור של קדושה, וכיון שכך ניתן בידם גם הכח של "כְּפִי תִהְיֶה" עליהם לזכור אפוא ללמד, תמיד סנגוריה ולהתפלל על כלל ישראל. (תפארת שמשון במדבר)

ומצינו בחז"ל שגם הקב"ה מלמד תינוקות שלוש שעות ביום כמ"ש בגמרא במסכת עבודה זרה (ג:): אומרת הגמרא מה עושה הקב"ה במהלך 12 השעות של היום? אמר רב יהודה אמר רב: שתיים עשרה שעות הוי היום, שלש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות – יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, שלישיות – יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים.

שואל רב אחא, בשלש שעות רביעיות – מאי עביד?

מתרצת הגמרא: יושב ומלמד תינוקות של בית רבן את התורה. כלומר, את נשמות בני ישראל שמתו כשהם קטנים, ולא הספיקו ללמוד תורה בעולם הזה.

שנאמר: "אֵת מִי יוֹרֵה דְעָה וְאֵת מִי יִבִּין שְׂמוּעָה? גְּמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מְשֻׁדִּים: (ישעיהו כ"ח ט')

ודרשינן: למי יורה הקדוש ברוך הוא דעה, ולמי יבין שמועה? – לגמולי מחלב, שנגמלו מחלב אמם, והיינו, שמתו כשהם קטנים, ולעתיקי משדים, שנעתקו משדי אמם, וסולקו לבית עולמם.

בספר זהרי חמה כותב רבי יחיאל מיכל שטרן זצ"ל כיום נראה הדבר מוזר ביותר, אדם גדול יהיה מלמד?! אבל יש לציין שבת"ת בקמניץ היו מלמדים גאוני תורה, אחד מהם היה רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

גם אאמו"ר רבי משה אהרן זצ"ל בתקופה מסויימת היה מלמד, וכדאי לציין מעשה נפלא, איך עזב אבי זצ"ל את הכולל.

שבוע ימים לא הגיע אבי לכולל, ופתאום הופיע בביתנו רבי אליהו לופיאן, ואמר לא באת לישיבה, באתי לברר פשר הדברים?

הראה לו אבי שכמה מהילדים יש להם חום גבוה, ויש להם דלקת ריאות.

שאלו רבי אליהו יש סיבה טבעית לכך? הראה לו אבי שכל קירות הבית רטובים, בגלל שמאחורי הקיר יש חנות דגים, ועומדת שם הבריכה ומחלחל לקירות הבית.

אמר לו רבי אליהו אז תחליף דירה.

אמר לו אבי, ומנין אקח כסף? נעמד רבי אליהו ואמר לו, הרי בכתובה התחייבת לתת מדור לאשתך, וברור שדירה זו אינה מספקת את החיוב לך, תעבוד ותרויח כסף והחלף דירה.

עמד אבי המום ומשתומם מדברי רבי אליהו, לאחר שבוע כשחזר אבי לכולל, ניגש אליו רבי אליהו ואמר לו, יש לי 'בשורה טובה' בשבילך דיברתי עם ההנהלה בת"ת, והסכימו לצרפך לצוות המלמדים.

בנתיים תהיה ממלא מקום בגן, כי הגגן חולה, וכך היה, שבועות מספר היה אבי 'גגן'.

כל התמיהות הוא רק עבורנו שאנו מחפשים 'כבוד' אבל לאנשי אמת זהו לא פחיתות כבוד, אלא להיפך מעלה גדולה. ע"כ.

כתב הפלא יועץ (ערך תורה) והמעמיק בזה לעשות הדברים לשם שמים, לעשות נחת רוח ליוצרנו דוקא, כמעט יהא שוה בעיניו ללמד את בנו תורה כמו ללמד את בן חבירו, דא ודא אחד הוא, עושה נחת רוח ליוצרו, ואין אדם יודע איזה יכשר, ועיקר הבנים הם התלמידים, ונהי שבניו קודמין לבני חבירו, אבל אשרי איש שיאחוז בזה וגם מזה, כי אולי התלמידים יצליחו יותר מן הבנים וישמח בהם, וידוע כמה הפליגו רז"ל בשבח המלמד את בן חבירו תורה שהוא כאלו ילדו ושזוכה ויושב בישיבה של מעלה, ואפילו הקב"ה גזור הוא מבטלה.

ולא טוב עשו הת"ח שאינם רוצים ללמוד עם בניהם ועם תלמידים קטנים, מפני שדומה בעיניהם כביטול בית המדרש, שכשלומדים לעצמם יכולים ללמוד ביום אחד כמה דפים גמ' ופוס' ולכתוב רובי תורתם, לא כן עם התלמידים צריך להוציא זמן זמנים להיות חוזר עמהם עד שילמדו כל דבר, וצריך טרחא ועמל ויגיעה רבה.

ומי שמעשיו לשם שמים לעשות נחת רוח ליוצרנו כי זה צריך להיות כל מגמתינו בזמן חיותינו להוציא החיים בעשיית נחת רוח לפניו ית"ש לא יחוש על כל זה, רק יבחר לו את אשר הוא יותר נ"ר ליוצרנו ויותר ויותר עושה נ"ר ליוצרו במה שלומד את בן חבירו ואת בנו אפילו אין בו הבל שאין בו חטא, ממה שילמוד הוא נגעים ואהלות, ואם אין גדיים אין תיישים, ועת לכל חפץ ולפום צערא אגרא.

מסופר שבג'רבא החשיבו את משרת המלמד יותר ממשרת דיין ואב"ד. וכך מסופר על רבי שאול מיקיץ שלי זצ"ל שעם

כל גדלותו בתורה, היה מלמד גם ילדים קטנים את אותיות ה-א' ב', חיבור האותיות, הנקודות, והטעמים, קריאה נכונה, חומש וכו' ולא היה רואה בזה פחיתות כבוד חלילה, שעל ידי זה מתמעט לימודו בעיון, אלא היה עושה זאת בחפץ לב.

כי ידע את דברי הגמרא (בב"ת ח:): על הפסוק "ומִצְדִיקֵי הַרְבִּים כְּכֹכְבִים לְעֹלָם וָעֶד", אלו מלמדי תינוקות, וביאר הכתב סופר בדרושיו, שהטעם שהמשילו מלמדי תינוקות לכוכבים, מפני שאנו רואים אותם קטנים מאד אך האמת שהם גדולים מאד.

וכך המלמדי תינוקות נראה כאלו הם קטנים מפני שמתמעט לימודם בש"ס ופוסקים בעיון, אך בשמים מעלתם גדולה מאד, שמעלה עליהם הקב"ה כאילו עסקו בנגעים ואהלות.

הצדיק הנ"ל רבי מִקִּיקֶץ שֶׁלִי זצ"ל חיבר כמה ספרים, אחד הספרים הוא ספר 'כרמי שלי' שעליו מתנוססת הסכמתו של הסטייפלער זצ"ל.

כיצד קיבל ספר זה הסכמה מהסטייפלער זצ"ל?

סיפר המקובל רבי ישראל פנחסי זצ"ל ראש כולל האר"י ורב בית הכנסת הבוכרים בבני ברק.

הייתי בחור צעיר בישיבת פורת יוסף, המשגיח שלנו בישיבה היה רבי אליעזר בן דוד זצ"ל כשהוא שמע על השימון הרוחני בצפון הארץ, ביקש שנייטד ישיבה בשלומי עיירת פיתוח הסמוכה לראש הנקרה, עד אז התגוררו בה בעיקר יהודים מתימן והודו וכעת הסוכנות העבירה לשם יהודים מצפון אפריקה, ויש צורך לייסד שם מקום תורה ולחזק את התושבים.

נסענו חמישה עשר בחורים לעיירת שלומי, ומשמים כיוונו אותנו לבנין ששכן צמוד לביתו של רבי מִקִּיקֶץ שֶׁלִי.

לא ידענו מי הוא האיש, אבל מדי בוקר הגיע להתפלל איתנו שחרית וישב ללמוד בבית המדרש לבדו כל היום.

כל יום היו התלמידים מבית הספר הדתי לאומי גומרים את לימודיהם בשעה אחת בצהרים, ואז היו מגיעים לבית הכנסת, שם היינו לומדים איתם תורה, ויוצאים איתם לשחק במגרש, וכמו כן היו מקבלים ארוחת ערב.

כאמור מדי בוקר הגיע רבי מִקִּיקֶץ שֶׁלִי להתפלל עמנו שחרית, שני זוגות תפילין זעירות על ראשו וגופו עטוף בג'לאביה, ניסיתי לפתוח איתו בשיחה, וגיליתי יהודי

שמונח בסוגיות הש"ס לעומק ולרוחב, חשבתי שמדובר בבעל בית פשוט, ולאט לאט אני מגלה שמדובר בתלמיד חכם, בסדר גודל לא מצוי.

מאז התקרבותי אליו למעלה משלוש שנים.

רבי מיקיץ שלי הוציא לאור כ-50 ספרים של חכמי ג'רבא, אבל החיבורים שלו עצמו נותרו בכתב יד.

יום אחד התעניינתי אם יש לו חיבורים שהוא כתב? הוא הראה לי שלוש מחברות, ואמר בבת שחוק "שְׁמֵנִי נְטָרָה אֶת הַכְּרָמִים" כשכוונתו לספרים האחרים עליהם הופקד, אבל "כְּרָמֵי שְׁלִי לֹא נְטָרְתִי" את הכרם שלי לא הדפסתי.

הבטחתי לו שאני אדאג להדפסה, נסעתי לבני ברק ונכנסתי לרבי יעקב ישראל קניבסקי הסטייפלר, הראיתי לו את הכתבים וביקשתי הסכמה.

הם היו כתובים בכתב חצי קולמוס, (כתב מעאלק) הסטייפלר הביט בי וצחק, אתה מראה לי כתב ספרדי, ומבקש הסכמה? מהיכן אני יודע לקרוא את הכתב הזה?

לפחות תביא לי הסכמה של שניים מחכמי הספרדים, ואז אוכל לכתוב הסכמה גם כן.

סיפר הרב ישראל פנחסי זצ"ל שאלתי אותו על איזה רב ספרדי הרב סומך?

והסטייפלר משיב, יש דיין חשוב שמו הרב עובדיה יוסף, אם הוא יכתוב הסכמה גם אני אכתוב.

וכך היה, הרב עובדיה נתן הסכמה וכמובן שאחר כך כתב הסטייפלר גם הסכמה, והסכמה נוספת קיבלתי גם מראש ישיבת פוניבז' רבי אלעזר מנחם שך.

מעניין שבאותו שבוע ניתנו כל ההסכמות הללו, הרב עובדיה נתן את הסכמתו ביום שני כ"ט אדר תשכ"ו באותו שבוע ביום חמישי כתב הסטייפלר את הסכמתו, ולמחרת ביום שישי נתן הרב שך את הסכמתו.

סיפר הרב שלמה עמאר שליט"א (הראשל"צ ורבה של ירושלים) שהיה מקורב לרב זצ"ל כשיצא לאור ספרו 'כרמי שלי' הלך אחד האברכים ותלה מודעה פתק זעיר, יצא לאור ספר כרמי שלי להרה"ג מיקיץ שלי שליט"א משהו בנוסח כזה.

ומאחר שבעיירת שלומי לא הכירו אותו הבריות כאדם גדול, חשבו שמדובר בעוד יהודי זקן שמתפלל איתם, היה הדבר לתמיהה מה פתאום האיש הזה כותב על עצמו הרה"ג? (מדובר על תוארים שלפני כחמישים שנה)

וככה בא אליו החזן של בית הכנסת ותרעומת בפיו על כך שכותב על עצמו תואר הרה"ג. רבי מיקיץ שומע, ומתנצל, מחילה זה לא אני כתבתי את הפתק הזה, וגם עיני כבדות לא אוכל לראות מה אחרים כותבים עלי, אלה צעירים שמגזימים אל נא יתייחס אליהם.

(בענין התוארים יש סיפור מעניין על רבי אליהו לופיאן זצ"ל פעם מסר רבי אליהו את אחת משיחותיו, ושם נתלו המודעות, ועליהם נכתב כי הרב הגאון רבי אליהו לאפיאן ימסור שיחה ביום פלוני בשעה כך וכך.

רבי אליהו הלך בלילה קודם, לגרד מהמודעות את התואר הרב הגאון.

בפתח השיחה הוא הסביר, כותבים עלי כאן גאון, אך כשאגיע לעולם האמת, הלא יבחנו אותי ויראו אם אני גאון, הלא מסכת אחת אינני יודע?

מילא שהיו כותבים עלי הרה"ג שאפשר לפרשו הרב הגורנישט (כלום) אני מבין, אבל הרב הגאון?!!!)

(רבי מיקיץ שלי זצ"ל נלב"ע י"ט כסליו תש"ל, והוא למנוחות בבית העלמין בבאר שבע על פי בקשתו ת.נ.צ.ב.ה.)

בראשית שנת התרצ"א, אחר יום מפרך של רבי רחמים חיי חויתה הכהן זצ"ל בלימוד התורה הקדושה ובהרבצת תורה לעדרים, בשעת לילה מאוחרת עלה רבי רחמים על משכבו לישן מעט, לאגור כחות לעבודת הקודש של יום המחרת.

אחר ששקע רבי רחמים בשנתו, והנה חלום.

בחלומו הוא רואה שלושה גחלי אש, על שלושה קני מנורה, הקנה האחד הוא ידידו רבי אברהם מוגץ הכהן, השני רבי ציון הכהן יהונתן שהיה ראב"ד ג'רבא באותה תקופה, והשלישי היה רבי רחמים חויתה הכהן בעצמו.

הבין רבי רחמים ששלושתם, שלושת עמודי העולם אשר אש התורה בוערת בקרבם, אש שלהבת י-ה עומדים להסתלק באותה שנה, ויקץ והנה חלום.

אחר ימים אחדים מפטירתו של רבי אברהם, אשר הוא הראשון שחלם עליו רבי רחמים שעומד להסתלק מהעולם, בעוד רבי רחמים שקוע ביגונו על פטירת ידידו ועמיתו בתורה.

והנה בחודש שבט של אותה שנה (תרצ"א) נחלה רבי רחמים בעצמו בחולי גדול, וחשש רבי רחמים שחלילה הגיעה העת.

וכך הוא כותב במכתב שכתב מתוך מטת חוליו לתלמידו רבי מצליח מאזוז הי"ד, במוצאי שבת קודש ז' שבט, אחר שהביע את צערו העמוק מפטירת ידידו הקרוב רבי אברהם הכהן, הוא כותב כעת לא אליכם אני מוטל על ערש דוי במחלת הקור, ובקושי אני כותב מכתבי זה, וה' ישלח לי רפואה שלמה אמן כן יהי רצון.

וכך הוא פונה בפניה נרגשת לתלמידו רבי מצליח, שילך אל הרב הצדיק המקובל האלקי רבי רפאל ג'אמי זצ"ל מעיר תונס הבירה, שהיה בקשרי ידידות עמו למען יסדר עליו תפלה מיוחדת, למען ירפאני ה' רפואה שלמה.

בינתיים מצבו של רבי רחמים תוך ימים אחדים התדרדר מאד, והגיע עד שערי מות, ואף את המקורבים ביותר שהיו סביב המטה כמעט ולא זיהה, וכמעט הוא וכל הקרובים והמכרים נואשו מחיו.

אולם בעוד נר ישראל הולך ודועך, היה אביו הצדיק רבי חנינא נודר נדרים לכבוד התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס, ומתפלל אלהא דמאיר עננו, ואכן תפלתו לא שבה ריקם.

ופתאום רואה רבי רחמים בחלומו, שמעיינים בבית דין של מעלה בדינו, ושומע שהם אומרים העולם צריך לו, כדאי שימשיך לחיות עוד בעולם הזה.

והנה לנגדו עומד איש אחד הדור פנים, ואומר לו אני רבי מאיר בעל הנס, הוסיפו לך בימך כך וכך שנים, אך תזהר לשים דעתך על התינוקות.

והבין רבינו שכוונתו על לימוד התינוקות, התלמידים המכונים תינוקות של בית רבן, ויקץ.

מאותו יום התחיל להבריא, עד שכעבור ימים אחדים חזר לאיתנו לגמרי, וחזר ללמד.

ואכן זכה שחי עוד עשרים ושמונה שנים, בהם פעל גדולות ונצורות בהרבצת התורה ובזיכוי הרבים ובשמירת חומת הדת.

רבי אברהם טרופ זצ"ל (בנו בכוחו של ראש ישיבת ראדין רבי נפתלי טרופ (הגרנ"ט) לאחר פטירת אביו שימש כר"מ בראדין, ועם פרוץ השואה הוגלה לסיביר, ולאחר שחרורו התגורר בארה"ב שם שימש כראש ישיבת קרלין באמריקה, חצי שנה לפני פטירתו עלה לארץ, נלב"ע ה' אדר ב' תשל"ח ומנוחתו כבוד בהר הזיתים) סיפר, כאשר היה בחור ולמד בישיבת ראדין, חלה פעם בצורה אנושה במחלת הטיפוס והיה נוטה למות.

הלכה אמו מרת פעסא לאה לחפץ חיים שיתפלל על בנה.

שלח החפץ חיים את הבחור צבי מקמניץ אל החולה לקבל ממנו הבטחה שבעמדו מחליו, יתמסר להרביץ חורה ולהעמיד תלמידים.

מיד חזר השליח והודיע כי החולה הוא מחוסר הכרה וכמובן איננו מסוגל להבטיח או לחדול.

החפץ חיים הסתגר בחדרו, והבחור צבי מקמניץ היטה את אוזנו לדלת, לשמוע מה אומר החפץ חיים.

וכך אמר החפץ חיים לפני הקב"ה. הלא זכות התורה של סבו ר' אליעזר יעקב גדולה היא כל כך, כמה גדולים מעשיך ר' אליעזר יעקב... הישיבות שהוקמו על ידך... לומדי התורה הרבים שקמו בכל ארץ ליטא בארבעים שנות חיך האחרונות, הלא כולם שלך הם... ר' אליעזר יעקב אחוז בכיסא הכבוד ואל תרפה ממנו עד שייעתרו לבקשתך לשלוח רפואה שלמה לבן בתך החולה.

מסופר כי חמיו של הגרנ"ט רבי אליעזר יעקב חאוואס, פעל רבות לחיזוק התורה בכל מקום, הח"ח היה אומר עליו כי במשך ארבעים שנה קיים תורה בישראל.

אחרי זה יצא החפץ חיים מן החדר, וכעבור חצי שעה הבחינו בשינוי במצב החולה הוא התחיל להראות סימני חיים מצבו השתפר ועלה עד שחזר לגמרי לאיתנו. (ספר חפץ חיים חיי בפעליו עמ' תתשט"ו ועיין בספר שאל אביך ויגדך ח"א עמוד שנ"ט)

מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד

על הפסוק "וְהַמְשָׁפִילִים יִזְהָרוּ וְזָהָר הֶרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכּוֹכְבֵּים לְעוֹלָם וָעֶד" (דניאל י"ב ג') דורשת הגמרא (בבא בתרא ח:): "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" – אלו מלמדי תינוקות.

ופירש רש"י מלמדי תינוקות – מצדיקי רבים הן, שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה.

שואלת הגמרא מיהו הדוגמה למלמד תינוקות הנחשב ל'מצדיקי הרבים'?

אמר רב, כגון רב שמואל בר שילת. שהיה מלמד תינוקות מסור, כמו שמצאנו במעשה הבא.

מספרת הגמרא פעם אחת פגש רב את רב שמואל בר שילת, שהיה עומד בגינה, אמר לו רב לרב שמואל בר שילת, האם עזבת את מלאכתך? הלא אתה רגיל ללמד את תינוקות של בית רבן באמונה ולשבת אתם תמיד, אם כן מה אתה עושה בגינה?!

אמר לו רב שמואל בר שילת כבר שלש עשרה שנים שלא ראיתי את הגינה הזאת, וגם עכשיו שאני בגינה דעתי עליהם.

מבאר המהרש"א: שמלמדים שנוהגים כך, הם דומים לכוכבים כי הכוכבים משמשים לעולם ועד גם ביום כשלא רואים אותם, כך מלמד תשב"ר הנאמן למלאכתו, נותן הוא את דעתו לפקח על תלמידיו גם בשעה שאינו נראה לפניהם.

כותב רבינו יוסף חיים זיע"א בספרו בן יהוידע (שם) מדוע דימה את המלמדים לכוכבים?

משום שהכוכבים נראין לעינינו קטנים מן השמש, אך באמת הם גדולים יותר, אלא כי מחמת גובהן נראין קטנים, וכן זה המלמד תינוקות, שהוא מלמד א' ב' ג' ד' ונקודות וטעמים ומקרא, הוא אינו נחשב כל כך בעיני הבריות, אך באמת מעלתו גדולה מאד, יען כי הוא מלמד להבל שאין בו חטא, והוא מלמד הראשית של התורה, וכל

המלמד ילדים קטנים ביותר, מעלתו גדולה יותר, ובעיני בני אדם נחשב לקטן יותר, ונמצא הם דוגמת הכוכבים, דנראין קטנים מהשמש, והם באמת גדולים יותר מן השמש:

בספר אגרות בעל שומר אמונים כתוב, כידוע מפי הרבי מלובלין זיע"א שאמר אילו היו יודעים את מעלת המלמדים כמה היא גדולה בשמים, היו כולם רצים ללמד תינוקות של בית רבן.

כתב בספר קב הישר (פרק ע"ב) אמרו רז"ל, "כי העולם מתקיים על הבל פיהם של תנוקות בית רבן". ומכאן תראה שגדול שכר המלמדין עם התינוקות, ובכל מקום שתינוקות לומדים אצל רבם, שם השכינה מצוייה ושורה שם.

כדאיתא בזוהר חדש (פ' לך לך דף כה) דאמר רבי יצחק, המלמד תורה לתינוקות, דירתו עם השכינה. והיינו דאמר רבי שמעון, כד הוה אתי למחמי עולימיא בבי רב, הוה אומר, אולנא למחמי אפי שכינתא.

פירוש: כשהיה בא רבי שמעון בר יוחאי לראות את העלמים (הילדים) בבית הרב, היה אומר: הלכתי לראות פני השכינה.

וכתב הקב הישר, ומה שדייק ואמר "כד הוה אתי למחמי עולימיא בבי רב" כי כן מנהג אנשי מעשה, כשהיו פנויין מן המלאכה היו הולכים אל המלמדים כדי לקבל 'פני שכינה'.

ועל כן צריך האדם ליוהר שכל ההולך לשם לבית המלמדים, שם האם דהיא שכינתא רובצת על הבנים, ופורסת כנפי שכינה על גדיי הצאן, ובהבל פיהם של תנוקות, בוקעים רקיעים ואוירים, על כן צריך המלמד לשום אל לבו שהשכינה שוכנת אצלו, ויעשה מלאכתו באמונה בלי רמיה באשר שהוא מלאכת שמים, ויראה שיהיה החדר אשר לומדין שם התינוקות נקי וטהור מכל לכלוך, ויקיים "והיה מחניך קדוש" כי זה נקרא מחנה שכינה.

בספר מאשר לאבינו כתב סיפור ששמע ממעלת רבי ישועה
 חדאד זצ"ל, על הרב הגדול רבי דוד הכהן מחבר ספר שירי דוד

ושלום דוד. שהיה מלמד תינוקות בעיר ג'רבא בבית הכנסת רבי אברהם חדאד זצ"ל.

יום אחד, בא הרב לבית הכנסת, וראה שהשמש נטל את כל המחצלאות שיושבים עליהם הילדים. ולכן נאלצו התלמידים לשבת על הקרקע וללמוד.

הרב מרוב רגשותיו וצערו על תלמידיו, היה בוכה ומצטער. וכשנכנס הרב סעיידו חדאד זצ"ל מצא את הרב בוכה, ושאלו בחרדה על מה הרב בוכה ונאנח?

וסיפר לו את אשר קרהו.

מיד הלך למר אביו הרב מעתוק חדאד זצ"ל שהיה אז ראש בית דין וסיפר לו על כל העניין.

ומיד שלח הרב שליח אחרי השמש, ואמר לו שיחזיר תחלה את כל המחצלאות למקומם. ואח"כ שילך לרב.

וכאשר בא השמש לפני הרב, ויצעק עליו איך מלאך ליבך לעשות כדבר הזה?!

ויען, רבינו! הלא הילדים משחיתים אותם. ומה בכך השיב הרב, כאשר ישחיתו התלמידים המחצלאות תוציא להם היריעות של ספרי התורה, לשבת עליהם במקום המחצלאות. וישאג עליו כאריה איך אינו מרגיש צער של התינוקות של בית רבן להיותם יושבים על הקרקע, אשר בשבילם ובזכותם אנו מתפללים "עשה למען תינוקות של בית רבן שלא חטאו".

אתה הראת לדעת, כמה גדלה מעלת וערך מלמדי תינוקות המחנכים בני הדור ללכת בדרך ישרה.

ועל שכרן של המלמדים בשמים נאמר (ילקו"ש תהלים טז) כתוב "שִׁבְעַת שְׁמֹחוֹת אֶת פְּנֵיךָ נְעֻמֹת בְּיַמֵּינְךָ נְצַח" (תהלים ט"ז י"א) אלו שבע כתות של צדיקים שעתדין לראות פני השכינה, ואיזו היא מעולה וחשובה? זו שעומדת על ימינו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "נְעֻמֹת בְּיַמֵּינְךָ נְצַח".

תרין אמוראין, חד אמר זו היא שבאה מכת התורה, שנאמר "מימינו אשדת למו", (דברים ל"ג ב') וחריןא אמר, אלו סופרים ומשנים ומלמדי תינוקות לאמונתן, שהם עתידים לישב בצילו של הקדוש ברוך הוא שנאמר: "שויתי יי' לנגדי תמיד פי מימיני בל אמוט" (תהלים ט"ז ח)

נראה שכונת המדרש לומר, שהמלמדים של התינוקות, הם מחנכים אותם להיות עובדי ה' ותלמידי חכמים הקרובים לה, ולכן גם הם זוכים לכך מידה כנגד מידה.

אומר האדמו"ר מסלונים: הרואה את דברי המדרש הזה עומד ומשתאה אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, כי אמנם עד שרואים את דברי המדרש הללו לא יודעים עד היכן הדברים מגיעים, חז"ל מעמידים כאן את מלמדי התינוקות בדרגה יותר גבוהה מכל באי עולם, שמתוך שבע כתות של צדיקים, הכת החביבה והנעימה היא כת מלמדי תינוקות.

יש להבין מדוע באמת מעלתם כה גדולה?

ההסבר בזה הוא כמאמר הכתוב "חנך לנער על פי דרכו גם פי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב ו)

הלקח הראשון שעולה מפסוק זה הוא, שכאשר מקבלים חינוך טוב, אז גם כי יזקין לא יסור ממנה, ואם רואים שכי יזקין כן יסור ממנה, כפי שמצויה בזמננו תופעה של נושרים ר"ל, הרי זה סימן שהחינוך היה לקוי.

ועוד יש ללמוד מכאן שיש מעלה מיוחדת ב"חנך לנער" דהיינו בעודנו נער, ככל שהוא בגיל יותר מוקדם, שאז גם כי יזקין לא יסור ממנה, וזה אמור במיוחד על חינוך של ילדים בגיל התלמוד תורה עד י"ג שנה הנקראים בלשון חז"ל תינוקות של בית רבן, שזה הגיל הראוי ביותר לחינוך, יותר מתקופת ההמשך של הבחורות, כפי שרואים מדברי חז"ל שכל הגדולה שנאמרה על המלמדים והמחנכים נאמרה, על מלמדי תינוקות, בגיל זה שמלמדין ומחנכין אותם בדרך טובה.

והוא כמש"כ בעל בית אברהם מסלונים זי"ע במכתב לנער בר מצוה, שהאדם עיר פרא יולד, וע"י תמיכה נכונה צמודה, ניתן ליישר את דרכו, וכמו נטיעה שצומחת עקום, אשר כל עוד השתיל צעיר ורך ניתן להעמיד לו תומך שיישר אותו, ואז הבעיה נפתרת, ובהמשך הוא כבר גדל ישר, אבל אם מניחים לו לגדול עקום עד שנעשה אילן גדול וקשוח, שוב אין אפשרות ליישר אותו, וכותב לו שכעת הזמן שהוא עוד יכול להתיישר משא"כ אח"כ יהיה מאוחר מדי, אם כי ליהודי יש תמיד דרך לחזור בו, אבל אחר כך זה כבר קשה מאד, ואינו דומה כלל למי שגדל ישר מתחילתו.

ומצינו כעין זה בשירי רבי שלמה אבן גבירול זצ"ל ועץ רטוב בעודו לח תיישרו, ולא תישר לך קורה יבשה וד"ל.

המיוחד בגיל הזה הוא, שבו יש לחינוך השפעה עצומה על נפש הילד יותר מבכל גיל אחר, וכאשר ילד בגיל זה זוכה למחנך טוב שמחנכו ע"פ דרכו, הרי החינוך שמקבל משפיע עליו בצורה חזקה שאין כדוגמתה, יש השפעה שניכרת מיד, ויש השפעה שחודרת לשרשי נפשו והתוצאות נראות רק בהמשך, וכמו גשם נדבות המחלחל ויורד עד שרשי האילן, שבשעת מעשה אין השפעתו ניכרת, אבל במשך הזמן האילן צומח ומוציא פירות מכח הגשם שירד עליו בשעתו והרווה את שרשיו.

בפנימיות הנפש של אדם מישראל טמון עושר רב, כלשונו של ה"פרי הארץ" (כי תבוא) ונעלמה מעין כל חי, מה רב טוב הצפון בנשמת האדם, אך הרב-טוב הזה מכוסה בקליפות ובכיסויים, ומשום כך הוא נעלם מעין כל חי.

מה שאינו כן בתינוקות שלא חטאו ולא פגמו שאין להם עדיין את כל הקליפות וכיסויים, והטוב שלהם אינו נעלם כל כך, לפיכך אפשר יותר בנקל להגיע לעומק הנפש שלהם, להעשיר את נשמתם ולעורר את כל אותו רב-טוב הצפון בה.

והנה ע"פ דברי חז"ל במעלת מלמדי תינוקות שזו הכת החביבה ביותר, הרי לכאורה כל יהודי שמבקש לעשות נחת רוח להקב"ה היה

צריך לעזוב את עיסוקיו ולהיות מלמד תינוקות, ואם עומדת בפניו הברירה בין להיות ראש ישיבה או מלמד בת"ת, היה לו לבחור במלמדות, שהיא הכת החביבה ביותר לפני הקב"ה, ולא מצינו תואר כזה על אחרים?

אלא אומר האדמו"ר מסלונים שליט"א שהדברים הללו נאמרו על המלמד המובחר שבמובחר, ולא כל אחד רואה את עצמו מתאים לתפקיד זה, דהיינו רק מלמד שיש בו את כוחות הנפש להגיע לדרגה זו.

ואם חז"ל קוראים למלמדי תינוקות "ומצדיקי הרבים פפוכבים", הרי הם היו צריכים להאיר ככוכבים המאירים את העולם, והיכן הוא האור הזה?

אין זאת אלא כמו שמצינו במסלת ישרים, שכותב בכל מדה מה הם דרכי הקנין שלה, לעומת זה מה הם מפסידי המדה שיש להתרחק מהם, כן בעניננו, אם לא רואים את האור של "מצדיקי הרבים פפוכבים" משמע שיש מפסידים למעלה הזאת.

ויתכן שהמפסיד היא הדעה המוטעה שהשתרשה, כי אין דינו של ילד כדינו של אדם מבוגר, כאילו שילד ניתנה רשות לביישו, ומותר לזלזל בו, להתבטא עליו בכאלו ביטויים שאף אחד לא ירשה לעצמו התבטא כלפי שום אדם.

אומר הרבי מסלונים: איך מותר לכנות ילד בכינוי גנאי, לכנות אותו כמפגר או גולם, הרי קוטלים אותו בכך, ובכלל כיצד מסוגלים להתבטא כך על ילד יהודי, הרי הוא בן אברהם יצחק ויעקב.

הלבנת פנים של ילד בת"ת יכולה היא שתאבד ח"ו את כל המעלות שנאמרו במצדיקי הרבים, ובפרט כשהיא ממש ברבים.

בדרשה שנשא הרב שך זצ"ל בפני מחנכים אמר: הנה ברום מעלת מחנכי תשב"ר הכתוב מפרש "ומצדיקי הרבים פפוכבים לעולם ועד" כלומר שכרם נצח, משום שהמה מצדיקי הרבים, ויש להם זכות הרבים.

והטעם לכך? כי הלא יתכן שהשפעה טובה אחת על החניך, תניב תועלת לטווח רחוק לדורות שלמים, ועד סוף כל הדורות, לפיכך גם השכר שלהם מסוג השכר המיועד לצדיקי אמת, לעולם ועד.

וענין מהותי זה של המחנך, כמוהו כחרב פיפיות, קיימת גם אפשרות הפוכה, במקום להיות ממצדיקי הרבים, עלול המורה להיות מחטיא הרבים ומחלל שם שמים, אשר אף יסורים לא ימרקו את עוונו.

חוטא כזה, תורתנו הקדושה קבעה לו את עונשו, שלא מספיקים כל יסורי עולם הזה בכדי למצות את הגמול המגיע לו כרשעתו, ודוקא בעולם האמת ייענש כראוי.

כשם שהמחנך אשר זכה להיות ממצדיקי הרבים לא מספיק שום שכר עולם הזה בכדי לגמלו כראוי, ודוקא בעולם הבא יבוא על שכרו דוקא שכר נצח הוא הפרס ההולם בעד מעשהו.

דעו איפוא מחנכים אמר הרב שך את מעלתכם, אינני חושב במציאות שלנו, שיש מצדיקי הרבים יותר גדולים ממחנכי תשב"ר המקדשין שם שמים, הלא אם המחנך מנחיל לילד כראוי את מה שצריך להשריש בו, אהבת תורה, אהבת מצוה, וכל מדה נכונה, יתכן שזה עושה רושם לדורי דורות, ואתם ידעתם מה מאד עמקו רישומי ההשפעה הנחרתת בנפש הילד בגיל הרך.

לב מי יכיל את ההיקף והמרחק של טווח השפעת המחנך על נשמה צעירה, ואמנם החשבון נוקב ומחלחל, אם מלמד תינוקות העושה מלאכת ה' באמונה הוא ממצדיקי הרבים ממקדשי השם, הרי לעומתו מי שעושה מלאכתו רמיה, הוא ח"ו ממחטיאי הרבים ממחללי שם שמים הלא כל נטית קלה מקו הישר, כל סטייה, עלולה לגרום הפסד רוחני עצום לדורות.

ואף זאת דעו אומר הרב שך, שהילד הפעוט, הינוקא, הוא בעל עין חדה, והטוב שבמבינים בטיב המחנך, אם יש באישיות המורה פגם כלשהו, ולו כחגירת צפורן גרידא, מיד הילד מרגיש בפגם, בו בזמן

שמבוגרים לא ירגישו כל-כך בנקל, את הדברים האלה אומר אני לכם מתוך נסיון אישי, נוכחתי בדבר עשרות פעמים.

על המחנך לתשב"ר להיות שלם באישיותו, ביראה, ובמדות, לא להונות בלימוד, לחתור תמיד לעליה רוחנית, עליו לבדוק בזמנים של חשבון הנפש, האם פעולתו אמת, האין דופי באופן שממלא את תפקידו, כי בדיני נפשות הדברים אמורים, אם ככה תעשו, בודאי תהיו נכללים בקרב מצדיקי הרבים, ומה רב טובו יתברך אשר צפון לכם.

*

סיפר הרב ראובן שרבאני זצ"ל כשחכם יהודה צדקה וחכם בן ציון אבא שאול זצ"ל ייסדו את רשת החינוך התורני, הם בקשו ממני להיות בהנהלת הארגון, וכשהתחלנו את המלאכה, התעוררו שאלות שונות בנוגע לדרך ולשיטת החינוך.

אחת השאלות שעלו, היתה, איך לנהוג עם הילדים הקטנים, האם בכיתות הגן יהיה מלמד רב"ה, או שתהיה גננת.

פעמים רבות באים הורים להתייעץ איתי בקשר לילדים קטנים שמכניסים אותם לגנים או בתי הספר, האם לשלוח למקום שיש גננת או למקום שיש מלמד.

ואני אסביר את השיקולים בזה.

כי באמת מבחינה פסיכולוגית לא טוב לתת לילד שילמד אצל מלמד בגיל קטן, המלמד הוא גבר, ובדרך הטבע הוא לא יודע להבין את נפש הילד, הוא לא יודע לחבק את הילד, הוא לא יודע לשמוע אותו בסבלנות, הגבר נוטה לחוסר סבלנות ולעצבנות בדברים שלא מענינים אותו, ואם הוא קצת חסר תרבות, אז כשהילד יבכה פעם או פעמיים אם לא יהיה מי שרואה אותו, הוא יהיה מסוגל להכות אותו.

אני לא מדבר דברים של שקר שאני לא יודע אותם, אלא כך הם הדברים, כי בדרך כלל למלמד אין סבלנות, הוא גבר, והוא נוצר עם תכונות אחרות.

זה נכון לא רק לחיידר או לגן, זה נכון גם לאבא שצריך לשמור על הילדים הקטנים בבית, אם הוא לא אדם טוב מאד, אם הילד למשל מצריך טיפול שבתכונה הטבעית של האבא הוא לא מסוגל לעשות, הוא מסוגל לייסר אותו בהכאה בלי שום הצדקה, אפילו שהוא אוהב אותו, זה לא משנה.

אם הוא קצת פרימטיבי, הוא ירביץ לו, אם הילד יבכה בחינם הוא ירביץ לו, הוא יכעס ויצעק עליו, ויאמר לו למה אתה בוכה?

אלו הם הסיפורים ששומעים על אבא שנענע את התינוק שלו מתוך עצבים, מה שהיום קוראים בלשון נקיה טלטולים, זה סכנת נפשות לילד, הוא יכול לקבל אירוע מוחי, והרבה פעמים זה קרה.

כששומעים על מעשה כזה מזעזע, צריכים לדעת שהתנהגות כזו אינה נובעת מחוסר אהבה לילד, אלו הורים שאוהבים את הילדים שלהם מאד, אבל הם מעולם לא עבדו על מידותיהם של עצמם, הם בדרך כלל מחוסרי רסן ברצונותיהם בחיי היום יום, וכשזה מגיע לתקשורת עם הילדים, זה יכול להגיע לאסון.

כשהילד הוא תינוק ופוגעים בו, אז הפגיעה היא רק גופנית, כי התינוק אינו מבין מה קרה לו, אבל כשהילד גודל ומתנהגים אותו בצורה כזו, זה יכול להיות פגיעה נפשית לילד לכל החיים.

יש ילדים שמערכת הרגשות שלהם מאד חזקה, וילדים אלו הם יותר בסיכון, אם הם נחשפים להתנהגות כזו מולם, ופגיעה כזו יכולה להיות עם השפעה לכל החיים, הילד יגדל עם חוסר ביטחון, יהיו לו בעיות בחברה ובכל התקשורת עם הסביבה, זה נזקים שמאד קשה להוציא אותם מהילד.

אספר סיפור אחד שבא לפני, שממנו נבין מה קורה לאיש שלא עבד על מידותיו, והוא פוגע בילדים.

כאמור, זה יכול להיות גם באבא שאחראי על בנו, אבל זה יותר מצוי במי שיש לו הרבה ילדים תחתיו, כמו מלמד, ומבחינה טבעית הילדים מטרידים כביכול את שלוותו.

היה מוסד מסויים שאני פעלתי להוציא את המלמד מהחיידר בכיתות הגן, הוא היה מלמד את הילדים הקטנים, והיה לו שותף בעבודה, השותף בעבודה לא היתה לו פרנסה, ואני השתדלתי מאד שיקבלו אותנו לאותו מוסד, הפעלתי הרבה לחץ בשביל להכניס אותנו, הטלתי ממש את כובד משקלי כדי שהוא יתקבל לעבודה.

ב"ה הוא התקבל, והתחיל להביא פרנסה מכובדת לביתו, אחרי כמה חודשים הוא בא אלי ואומר לי, אני החלטתי להתפטר מהעבודה.

אני חשבתי שהעומס היה קשה לו, אמרתי לו למה? עד שהסתדרה לך הפרנסה מי יביא לך עכשיו לחם לאכול, מהיכן תהיה לך פרנסה? וחוז' מזה אתה מלמד ילדים קטנים, יש להם הבל שאין בו חטא, זה מעלה עצומה וכו'.

ואז הוא סיפר לי דבר נורא.

תראה אני מלמד עם רב"ה אחד שכל העולם מחשיב אותו למצויין, אבל הוא נותן מכות נאמנות לילדים, ילד שעושה דבר לא בסדר, יש איזה בור מסויים בחצר, והוא לוקח את הילד ליד הבור הפתוח, ומרים אותו ואומר לו: עכשיו אני זורק אותך ללמטה, והילד מנענע ברגליו וצועק, והוא מחריד את הילד, אח"כ הוא נותן לו מכות ועושה דברים אשר לא יעשו.

אני שומע כך, ועושה עלי עוד בירור, ועושה בצורה מסויימת שיפטרו את המלמד הזה.

אומר הרב שרבאני זצ"ל אתם יכולים לשער לעצמכם איזה דבר נורא זה בשביל הילדים, איזה פחד וחרדה נכנס בהם מטראומה כזו, הרב"ה הזה היה פושע, הוא פגע נפשית בילדים, ומי יודע מה ההשלכות מפעולות כאלה, אני יודע שזה מקרה קיצוני, אבל זה רק בשביל

להבין מה המשמעות שהילד הקטן נמצא תחת חסותו של מי שלעולם לא יכול להבין את נפש הילד.

עכ"פ באים ושואלים אותי, להיכן לשלוח למקום שיש גנת או מקום שיש מלמד?

מבחינה מעשית לילדים, כיון שהם קטנים כדאי יותר גנת, זה נותן ביטחון שהילדים יגדלו יותר בריאים בנפשם, אבל מבחינה רוחנית הרי לאשה יש ימי טומאה והיא מלמדת אותם, ונמצאת אתם בקרבה טבעית וזה עוטף את הילדים ברוח טומאה, ואף שהיא צדיקה ויש לה יראת שמים, מכל מקום הילד לא מקבל בדיוק את הטהרה שהוא יכול לקבל.

(בספר חוקת ישראל (ירושלים תשי"ג) במכתב בריש הספר, מגדולי ישראל שם כתוב בזה"ל וכאשר נהגו אבותינו להשיג על הילד ביום הראשון שנכנס ללימוד האותיות, שלא יביט על דבר טמא ולא תגע בו אשה טמאה. וכך מובא בקיצור תולדות הבא"ח שנכתבו על ידי רבי בן ציון חזן בריש ספר דעת ותבונה, הקפדתו של הבן איש חי שלא יהיו משרתות בביתו, אלא או פחות מ"ב שנה או זקנות שחדל להם אורח כנשים וכ"ז משום תוספת טהרה.)

ומי שיודע את המשמעות של הדברים הללו, הוא מבין שזה לא ענין של מה בכך, וחכמי ישראל חששו לשיקול זה ולכן תמיד העדיפו שיהיה מלמד ולא גנת, וכל זה בנוסף לטעמים האחרים שכתובים בהלכה, מצד ההורים שבאים לקחת את הילדים ואם כן יש כאן בעיה כבדת משקל.

ולאחר הרבה מחשבה ולאחר הרבה נסיון שהיה לי, אומר הרב שרבאני זצ"ל, אני חושב שלפי ערך הדור שלנו, וגם בגלל שבזמנינו שולחים את הילדים למסגרת חינוכית כבר מגיל קטן מאד, שזה דבר שלא היה בדורות הקודמים, לכן למעשה, יותר כדאי לשלוח למקום שיש גנת, כי נזק נפשי יותר קשה לתקן מאשר נזק רוחני.

ומי שיש לו נזק נפשי, בסופו של דבר יהיה לו נזק רוחני גם כן, והנזק הרוחני העתידי הוא יותר גדול מהנזק הרוחני של עכשיו, ולכן אף שאם הילד ילמד אצל גנת הוא יהיה בסביבה עם פחות טהרה, מכל מקום אנו יכולים לסמוך על זה שבמשך הזמן כשיגדל, הוא יוכל להתעלות על בחינת ההשפעה של רוח הטומאה, אבל נזק נפשי כזה

יותר קשה לצאת ממנו, והרבה פעמים בכלל לא יודעים מה עבר על הילד כשהוא היה קטן, וממילא לא מטפלים בו בצורה הנכונה.

וכשדיברתי על זה עם חכם יהודה צדקה וחכם בן ציון אבא שאול דעתם הראשונה היתה שעדיף לשלוח למקום שיש מלמדים גברים ולא גננות, והם מאד תמכו בתלמודי התורה הוותיקים, שכך התוו דרכם על טהרת הקודש, אבל אני טענתי את טענותי, והם אמרו שהם צריכים לשקול את הדבר.

להחלטתם היתה השפעה מעשית, כי באותו זמן התחלנו לפתוח תלמודי תורה בכל רחבי הארץ, והיה צריך החלטה על הציביון של כל מוסדות רשת החינוך בנושא זה.

לאחר זמן הם קראו לי, ואמרו שחשבו הרבה בענין, והפכו בדעתם והחליטו, שהרב שך יכריע בענין, ואם יסכים לדבר אז גם הם יסכימו להנהיג שיהיו גננות בכל בתי הספר של רשת החינוך.

אני הלכתי לדבר על זה עם הרב שך, והוא שמע את שני הצדדים והכריע שבודאי שבגיל הרך עדיף גננת, ולאחר מכן הוסיף שבמקום הצורך, אפשר ועדיף, שעד כיתה ד' תלמד אשה את הילדים.

חזרתי חזרה לחכם יהודה וחכם בן ציון, והם הסכימו לקבל את דבריו אבל רק עד כיתה ב' ולא יותר, וגם זאת הוסיפו כתנאי קודם למעשה שבית ספר כזה שיהיו בו גננות או מורות לבנים, יהיו מוכרחים להנהיג שכל הכיתות שיש שם מורות, יהיו במבנה אחר לגמרי מהמבנה שיש מורים, כך שלא תהיה שום תערובת חלילה בין המורים והמורות, ואכן כך הנהיגו על פי דברי חכם יהודה וחכם בן ציון והרב שך ברשת החינוך.

ובמקומות מסוימים שהיה צורך, היו גם מורות לבנים עד כיתה ב'.

וסיפר בנו של רבי ראובן שרבאני, שפעם אחת הראו לאביו זצ"ל עלון אחד שנכתב בו שחכם יהודה צדקה וחכם בן ציון התנגדו מאד לגננת, והוסיפו שם שחכם בן ציון הקפיד על זה כל כך, עד שהורה לסגור גנים כאלו בעיר צפת.

וכששמע רבי ראובן את הכתוב שם, שחק ואמר, אני הוא זה שנשלחתי על ידי חכם בן ציון לצפת כדי לסגור את הגנים שם, אבל הסיבה היתה לא בגלל הילדים, אלא בגלל המלמדים.

כי ההנהלה שם לא מצאו מקום נפרד לצוות המלמדים ולצוות הגננות, וחכם יהודה וחכם בן ציון ראו בזאת תקלה גדולה, ולכן הורה לי חכם בן ציון לסגור את המקום עד שימצאו בנין חילופי לגנים.

*

בספר קריינא דאגרתא (המהדורה החדשה עמ' קנ"ד) כותב הסטייפלער זצ"ל והדבר פשוט וברור, שמלמד תורה לבני ישראל, הרי הוא כעוסק בתורה כל חייו, אע"פ ששונה בכל שנה אותו דבר שלמד בשנה הקודמת.

וזכות מלמד תינוקות גדול מאוד, כמשאחז"ל (בב"ת ח'): ומצדיקי הרבים ככוכבים אלו מלמדי תינוקות.

ובפסחים (מ"ט): איתא, לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת מלמדי תינוקות כו' ועי' בפ' הפועלים מנוראות קדושת רבי חייא שאמר רבי עליו כמה גדולים מעשה חייא, וגדולתו היתה שלימד בני ישראל מקרא ומשנה ע"ש כל הסוגיא.

ואמנם אם כל כוונת לימודו הוא בשביל פרנסה בלבד, ולא לשם מצוה ח"ו כלל, כמעט שאין לו זכות של מרביץ תורה, אבל אם כוונתו גם כן לשם מצוה, וכש"כ מע"כ שיכול לבחור בפרנסה אחרת שאולי מרוויחים מזה יותר, ובוחר בפרנסה זו בשביל שיקיים בזה מצות תלמוד תורה, ודאי דינו כמו עוסק בתורה לשמה, ושכרו הרבה מאוד וכו'.

מסופר על אחד מותיקי המלמדים בעיה"ק ירושלים ת"ו הרב שמואל גוטפרב זצ"ל (היה מלמד בעץ חיים למעלה מיובל שנים, גם אביו רבי יוסף גוטפרב חמיו של רבי ישראל גרוסמן זצ"ל שימש מלמד שנים רבות) שבהגיע יום ז' בניסן או ז' בתשרי שבהם נהגו התלמידים לצאת לחופשת בין הזמנים, היה נופל עליו פחד ומורא גדול.

כי כאשר הוא מלמד את התלמידים, יודע הוא שעוסק במלאכת ה', והוא שכיר יום שלו יתברך, וממילא הוא תחת חסותו, ושמור בשמירה עליונה תחת צל כנפיו יתברך.

לא כן ב"בין הזמנים" שהוא חסר אותה שמירה עליונה המיוחדת מהקב"ה, אל פועלו. (אורחות אהרן עמ' כ"ה).

זוהי אמיתות ההגדרה של מלמד תינוקות, בראיה זו צריך כל מלמד תשב"ר להביט על עבודתו, עליו לדעת במעמקי לבבו, ששכיר יום הוא אצל הקב"ה בכבודו, לרעות את צאנו.

מסופר על רבי שמואל גוטפרב זצ"ל שפעם אחת הגיע אל החזן איש ומשאלה בפיו, לזכות לברך את החזן איש, ושהלה רק ישיבו 'וכן למר'

כשהסכים החזן איש, פתח רבי שמואל סידור והחל לומר את סדר ברכת אהבת עולם "ותן בלבנו בינה, להבין, להשכיל, לשמוע, ללמד, וללמד, לשמור לעשות ולקיים וכו' והאר עיננו, ודבק ליבנו וכו' וכו' והחזו"א שמע בשקיקה שתק עד שסיים ענה אמן, וכן למר' (נלב"ע י"ז אייר תש"ס ת.נ.צ.ב.ה.)

ושננתם לבניך

רבי יחיאל מיכל שטרן (רב שכונת עזרת תורה) הביא חידוש נפלא מאביו זצ"ל בשם הגרי"ז.

פעם אחת נכנס אבי זצ"ל לביתו של רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצ"ל (הגרי"ז) אמר לו הגרי"ז קודם היה אצלי אחד ואמר לי שיחה נאה ואני חוזר על דבריו.

בספרי אמרו: "ושננתם לבניך" אלו התלמידים, והיינו שיש הבדל בין אב למלמד.

כששואלים מלמד כמה ילדים יש לך? אומר עשרים תלמידים, שלשה מהם חלשים לגמרי, שבעה מהם בינונים, אבל עשרה מהם מיוחדים שבמיוחדים, ומרבה לדבר בשבח המיוחדים.

לעומת זאת כששואלים אב כמה ילדים יש לך? אומר עשרה ילדים, חמשה מהם ב"ה מצוינים, ארבע מהם רגילים, אבל יש לי אחד חלש אשר לא תופס הלימוד, וכל הזמן האבא מדבר ונאנח רק מהבן החלש, זהו טבעו של אב שדואג לחלש.

וזה הרמז בספרי "ושננתם לבניך" אלו התלמידים, שתתייחס לתלמידים כמו לבנים, וכל מגמתך ומחשבתך יהיה איך לשפר ולהעלות את התלמיד.

סיפר הרב מנחם ויס שליט"א לפני למעלה מעשרים שנה שימשתי כמחנך בת"ת תפארת טבריה כ-4 שנים.

שנה אחת קיבלתי תלמיד בשנת הלימודים בכתה ו', התלמיד היה מוכשר מאוד בהכל, אבל עם בעיות קשות של קבלת מרות וסמכות.

לי כמלמד לא היה קל, ניסיתי הכל, לפעמים גם שמאל דוחה ולפעמים ימין מקרבת, ושום דבר לא עבד.

באותו המצב של כמעט יאוש, שנה שלמה ועוד היתה זו שנה מעוברת, ואני צריך להתמודד עם החברהמ"ן הזה, לא פשוט בכלל, נסעתי לכ"ק האדמו"ר הנתיבות שלום מסלונים זי"ע ושיתפתי אותו במה שעובר עלי, וביקשתי עצה וברכה בענין.

הרבי זי"ע לקח דף חלק ועפרון וצייר עיגול גדול, ושאל אותי, מנחם מה זה? אמרתי לו עיגול, ואמר לי, לא, זה אפס.

כך כולם מרגישים כלפי התלמיד הנ"ל, עכשיו יש שתי דרכים, או להגדיל את האפס, או להקטין את האפס, ובדרך הדבר.

שאלתי את הרבי זי"ע היאך מקטינים את האפס?

אמר לי פשוט מאוד, לקח שוב את העפרון ביד, ועשה נקודה במרכז העיגול, ואמר עכשיו הקטנתה את האפס.

המשכתי לשאול את הרבי זי"ע כאן בחדר זה נשמע קל, אבל איך אני עושה זאת בכיתה?

ואמר לי הרבי, כל יהודי חלק אלוך' ממעל, הוא כמו יהלום, שפעמים מכוסה בחוץ בעפר, צריך ללטש ולהאמין שבתוכו יש יהלום מבהיק, אם תאמין שבאותו תלמיד יש נקודה טובה וחיובית, ותאיר את

אותה נקודה ע"י אמירה ודרבון לילד, כל יום וכל שעה, כל הרפש יסתלק והיהלום יזהיר ויבהיק.

חזרתי לטבריה כמצוות הרבי זי"ע וב"ה אותו תלמיד אח"כ גדל לאחד מפארי ומצויני בחורי הישיבות, ונלקח לחתן לאחד מגדולי ראשי הישיבות בדורנו, ואף זכה לקעסט מכובד למען ימשיך לשקוד על התורה ועבודת ה'.

תמיד תמיד עומד לנגד עיני הסיפור הזה, ביכולתך להקטין את האפס, וביכולתך להגדיל את האפס.

פחד פחדים, איזה אחריות מוטלת עלינו, וזה נוגע כמובן גם כהורה לבנו ולבתו, וגם כמלמד לתלמיד.

מעשה במחנך שבכיתו היה ילד שהוציא אותו מהכלים, הוא הרגיש שאינו מסוגל יותר, על כן הוא פנה למנהל ואמר לו לא שייך כך להמשיך, או אני או הוא.

המנהל לא ידע מה לעשות, והם סיכמו שיציגו את הבעיה בפני רבי אהרן ליב שטיינמן זצ"ל

הרב שטיינמן פנה למלמד ושאלו, האם אתה אוהב את הילד? והמלמד השיב בכנות לא, איני מסוגל לאהוב ילד שעושה לי כאלו צרות.

מיד אמר לו הרב שטיינמן אם כך אין כאן שאלה בכלל, ודאי שהילד ישאר, מלמד שאינו יכול לאהוב את הילד בכל מצב אינו יכול ללמד.

שאל המלמד ומה אעשה עכשיו?

שאל אותו הרב שטיינמן אתה שולח אותו לשליחויות? תנסה להעסיק אותו לשלוח אותו למשרד וכדומה, רק כשתרגיש שאתה אוהב אותו, או אז תוכל ללמד אותו.

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה. ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול."

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל).

חוברת זו שהנך אוחז בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679